

Orczy Lőrinc

Szívbeli sóhajtás a bölcsesség után

A bölcsesség oly szép, hogy minden kívánja,
De ennek csak kevés igaz tanítványa,
Mire vetemedhet ember tudománya,
Mivel hibás legjobb elme találmánya.

Belső ösztönéből indul, iparkodik,
Nap, hold, csillagokon, egen álmélkodik
Föld színén tekereg, bé is kéredzkedik,
Tengerbe bémegyén, poklon iszonyodik,

Égi csattanásnak villámját csodálja,
Természet erejét mindenben vizsgálja,
Sokezer dolognak okát nem találja,
Elméjének vagyon ezer akadályja.

Világ állapotján s rendén vizsgálódik,
Értetni, megfogni kívánván aggódik,
Tűz, föld, levegő, ég, vízen akadozik,
Rejtezett okokkal szüntelen birkózik.

Magában tér, kisebb világ épületét,
Az embert, és ennek csodálatos testét,
Vizsgálja mind külső, mind belső tetemét,
Percét, ízét, vérét, de leginkább lelkét.

Melyen elmélkedik, meg nem esmérheti,
Homályából senki ki nem vezetheti,
Magától pediglen éppen nem értheti,
Mint vak tapogatva járván bú emészti.

Csúszó-mászó, járó, repdeső állatok,
Ezek is előtte elzárott lakatok,
Vagnak ilyen módon mindenütt csak gáncsok,

De ember magának mégis legfőbb titok.

Boldog! ki esméri tehetetlenségét,
Határozni tudja büszkés eszességét,
Látván elméjének ilyen kisedségét,
Nagyra nem terjeszti csonka mesterségét.

Csalatkozott ember mely kevésre mehet,
Bizony nem adhatunk világosabb jelet,
Ím jelen dolgokról csak keveset érthet,
A múltat nem tudja, ami lesz rejtetett.

Hát mely homály vagyon a nagy tudományban,
Istenhez, s lélekhez tartozó dolgokban!
Mennyi különbözés vallás formáiban,
És ahhoz tartozó külső szolgálatban!

Indulj meg Pekingtől, menj szinte Rómáig,
Nagy Bairtól eredj, juss egész Prágáig,
Evezz tengereken Lisbontól Dantzkáig,
Linztől a Dunán le Sándor oszlopáig.

Akármely nemzetnek nézzük is vallását,
Tapasztalni fogjuk gyakor változását,
Szégyen, mire vitte sok nép gyalázatját,
Ki csufosan tette lelki áldozatját.

Volt olyan vaksága emberi elmének,
A krokodilust is tartották Istennek,
Mi több fokhagymának oltárt emeltenek,
Ily gyengeségekkel ám dicsekedhetnek.

Természet rendének setét homályában,
Eredvén az ember mély vizsgálásában,
Sokezer esztendő tölte tanulásban,
Nem sokat ment elől mégis munkájában,

Most is csak azt tudják, mit halandó tudhat,
Hogy fő bölcsességre senki fel nem juthat,
Kevés amit ember elméje megfoghat,
Több az, amelyeknek végére nem járhat.

Ha volt is, ki szárnyon feljebb emelkedett,
Többi társainál több talentomot vett,
Az is félve csak oda mehetett,
Honnan a kétsége könnyebben térhetett.

Határozott eszét némelyik csigázta,
S az elrejtett dolgot addiglan vizsgálta,
Míglen kevélységét Isten megbosszúlta,
S vakmerőségének jutalmát megadta.

Arisztotelésznek testét örvény lepte,
Mikor dagadását tengernek szemlélte,
Pliniust Etnának tüze emésztette,
Mikor a kemence száját nézegette.

Szerencsés Salamon, kit a főbb Okosság,
Vezérlett vallani, hogy minden csak hívság,
Boldog véle együtt, kit még a romlottság
Nem bír, s nem emelget a kevély tanultság.

Boldog hétszer, mondom, ki tud elégedni
Menny ajándékával, s nem megy temjénezn
Felpuffadt eszének, vagy tud kéteskedni,
S elrejtett dolgokra nem mer ereszkedni.

Kevély a tudomány, az embert ragadja,
Ki poharából itt, azt megtántorítja,
Mi tanulásunknak légyen tehát módja,
Kinek-kinek illik, légyen arra gondja.

Csak annyit hörpentsünk édes poharából,
Kitől jobbak leszünk, s élünk nem rosszabbúl.
Nem áll az okosság disputációból,
Mást kell megtanulni filozófiából.

Isten úgy akarta, hogy ember dolgozna,
Cselekedne inkább, mintsem gondolkozna,
Mennyei dolgokat se igen vizsgálna,
Földi lévén földi tudományt tanulna.

Nem tudományt adta célul az embernek,
Ada más jobb véget kötelességének,
Mint határa vagy romlandó életének,
Úgy bizonyos célja vagy elméjének.

Elég nagy tudomány, ha jól tudunk élni,
Ha a jó erkölcsben tudunk elől menni,
Hibás vétkeinket meg tudjuk esmérni,
Másoknak is vétkét meg tudjuk feddeni.

Arra halandónak szükség iparkodni,

Miképp rossz vágyódást lehessen fojtani,
Harag irígységet hogy kell hárítani,
A szép egyességet mint kell megtartani.

Jöjj el fő Bölcsesség! esmértesd magadat,
Taníts, hogy esmérjem én mennem magamat,
Tenéked áldozni innen-túl munkámat,
Vesd le fátyolodat, vond le homályomat,

Epikur, Seneca, Plátó tudománya,
Wolff, Argens, Malebranche, Newton találmánya
Nem segít, mert hibás ezek takarmánya,
Te légy, fő Bölcsesség! én elmém kormányja.